

Vänsterns Latinamerikasyn

Fil.kand. Jan-Olof Sundell tar i denna artikel upp den nya vänsterns Latinamerikasyn till kritisk granskning och påvisar med hjälp av statistiskt material det befängda i de framförda sakuppgifter som går att kontrollera. »Om förhållandena inte vore så allvarliga som de faktiskt är i Latinamerika skulle man helst vilja ta de här skribenterna jämte deras 'fakta' som goda skämt.»

Inom den nya vänstern frodas en mycket förenklad syn på de ytterst komplicerade och svårlösta samhällsproblemen i Latinamerika. Varje förändring måste med detta synsätt nästan bli till det bättre, åtminstone om det sker med socialistiska revolutioners hjälp. Och det verkar inte heller som om en revolution vore riktigt acceptabel om den inte blir någorlunda våldsam och blodig. Då, och först då har den uppfyllt revolutionsromantikernas krav.

Den svenska Latinamerikadebatten har hittills kommit att domineras av vänsterböcker, inte minst från Rabén och Sjögrens Tema-serie. Kvaliteten har inte varit överdrivet imponerande. Den spänner mellan radioreportern Fritiof Haglunds illa disponerade, sakligt svaga och miserabelt skrivna opus »Lever revolutionen?» till Björn Kumms kvalitativt betydligt mer högstående och intelligenta men ensidiga arbete »Guerillans ansikte».

Faktastorm över Anderna

Den bok som torde varit viktigast för att forma Latinamerikasynen inte minst i Sverige är den amerikanske journalisten John Gerassis »Storm över Anderna». Den amerikanska originalupplagan kom ut redan 1963 under titeln »The Great Fear in Latin America», men den har utgivits i ny reviderad upplaga 1965. Gerassi, som nyligen gästade Stockholms Universitet, har sedan hans bok utkom första gången radikaliserats betydligt, trots att han redan där fram-

stod som en vänsterman. Han har tidigare arbetat åt både Time och Newsweek men skriver numera bl. a. i den radikala studenttidningen Ramparts.

Gerassis utgångspunkt är följande och här görs i rättvisans namn ett direkt citat: »Latin America's social and economic structure is decadent, corrupt, immoral, and generally unsalvageable. That a change is coming is obvious. That it will come about through revolution is certain. That revolution entails the possibility of violence is unavoidable.» (Amerikanska pocketupplagan s. 13.)

Men en generalisering av det slag som Gerassi här gör sig skyldig till är så vag och allmän och gäller ett område som är så stort att alla generaliseringar blir en mycket vanskelig historia. Den amerikanske affärsjuristen Peter Nehemkis, som skrivit en intressant bok vid namn »Latin America: Myth and reality», konstaterar i sin inledning att det är förmodat för en utomstående att tro att han känner Latinamerika i sin helhet, då skillnaderna är så betydande i utvecklingsnivå. Gerassi för att inte tala om hela skalan av mer eller mindre kunniga vänsterdebattörer bryter mot denna grundläggande sats. Ty vad Nehemkis pekar på är behovet av noggrann faktagenomgång samt analys av dessa fakta. Först därefter kan man ta ställning till problemen i de olika staterna och när man väl gjort det kan man söka göra generaliseringar om utvecklingen i Latinamerika som helhet.

Myt och verklighet

Ett genomgående drag i de svenska vänsterböcker som granskats om Latinamerika är att framställningen baseras på ett omfattande siffermaterial om förhållandena i de olika länderna. Dessa siffror ger en mycket dyster bild av utvecklingen. På de punkter där det gått att kontrollera materialet med källor som FN:s Latinamerikastatistik, material från Pan American union och standardverket Latin America Handbook har emellertid de anförda siffrorna i stor omfattning inte stämt med dessa källor. Detta är alldeles särskilt allvarligt då en stor del av skribenternas verklighetsuppfattning och förespråkande av revolution i stället för en evolutionär utveckling grundar sig på dessa siffror.

För att belysa denna fråga kan man ta några exempel. Den mexikanske författaren Carlos Fuentes är högt uppskattad på vänsterhåll i Sverige. I en uppsats, som på svenska offentliggjorts i antologien Latinamerikaner om Latinamerika, framhåller han att den genomsnittliga årliga produktionsökningen per capita i Latinamerika som 1955 uppgick till 2,2 procent, sjönk 1959 till 1 procent och 1960 till 0,0 procent. Fuentes slutsats blir då att Latinamerika med sitt nuvarande feodal-kapitalistiska system inte gör några framsteg. Fuentes uppsats skrevs 1962, och återgår därför på idag ej helt aktuella förhållanden. I dag uppgår BNP-ökningen per capita till knappt två procent. Den är obestridligen lägre på 1960-talet än den varit tidigare. Det

är dock inte och har aldrig varit fråga om någon total stagnation, som Fuentes hävdar, även om läget är allvarligt nog till följd av den snabba befolkningstillväxten.

Fuentes talar också korrekt nog om det ensidiga beroende som latinamerikanska stater har av en produkt för sina exportinkomster. Men de siffror han anför är inte överensstämmande med verkligheten. I några fall kommer han någorlunda i närheten av de rätta siffrorna. I andra åter ligger hans siffror mycket avlägset från dem som framgår av den tillgängliga statistiken. Några exempel kan här anges för att belysa detta förhållande. Enligt Fuentes utgöres i Honduras 75 procent av exporten av bananer. År 1960 var den korrekta siffran 45,5 och trenden har sedan varit sjunkande, 1965 var man nere i 42 procent bananer. Andelen kaffe av exporten i Nicaragua var inte som Fuentes anger 51 procent utan 34,5 procent 1960 och 18,5 procent 1965. Över huvud taget är det ensidiga beroendet av en enda produkt på väg att minska i många länder.

Fuentes hävdar också att sextio procent av Latinamerikas utrikeshandel sker med USA som partner. Också detta är felaktigt. Vid den tidpunkt han hävdade detta var siffran för Latinamerikas exportandel till USA ungefär 40 procent, i dag är motsvarande siffra 33 procent. Trenden minskar således. Motsvarande förhållande gäller importen. Det intressanta är att den del av expor-

ten som går till Europa numera är lika stor som den som går till USA.

Den brasilianske ekonomen Josué de Castro, tidigare FAO-chef och författare till boken *En brasiliansk tragedi*, har i en artikel i samma samlingsvolym som Fuentes inlägg ingår i, *Latinamerikaner om Latinamerika*, hävdad att betalningsbalansen för Venezuelas del är avhängig av exporten av en produkt, vilket i Venezuelas fall skulle vara kaffe med en andel om 74 procent. Venezuela har mycket riktigt ett starkt beroende av en enda exportprodukt, men enligt alla andra tillgängliga uppgifter så är det inte kaffe utan olja, vars exportandel regelmässigt ligger omkring 90 procent. Var de Castro fått det venezuelanska kaffets betydelse ifrån förblir en hittills olöst gåta.

Däremot är det inte en gåta varifrån Castro fått siffran 72 procent, för Guatemalas export av bananer. Det är troligt att denna siffra kan ha varit nästan korrekt under mellankrigstiden. Enligt de uppgifter som var tillgängliga då Castro skrev sin artikel är dock andelen bananer av Guatemalas export hela 1,8 procent.

John Gerassi och verkligheten

Gerassi har också bidragit till att sprida egendomliga och närmast obegripliga uppgifter, som skall föreställa fakta. Enligt Gerassi skulle det genomsnittliga kaloriintaget per invånare vara 1200 i Latinamerika. Bland bönderna i Peru och Chile finns många som enligt Ge-

rassi bara äter varannan dag och har ett dagligt kaloriintag på 500 kalorier. I själva verket är det genomsnittliga kaloriintaget i Latinamerika betydligt högre än vad Gerassi på oklara grunder hävdar, cirka 1800 i stället för 1200. Om folk skulle leva på 1200 kalorier skulle det vara på svältgränsen. Och om man skulle förutsättas bara inta 500 kalorier om dagen, då svälter man inte ens, då är man redan död.

Gerassi hävdar också att analfabetismen i Paraguay, ett av de minst utvecklade länderna i Latinamerika, enligt officiella uppgifter skulle vara 80 procent. Enligt hans egna, tydligen högst privata beräkningar, kan den dock inte understiga 98 procent. Enligt Latin America Handbook skulle analfabetismen bland människor över 15 år uppgå till 26 procent. Liksom många andra länder i Latinamerika har Paraguay en mycket stor andel av sin befolkning som är under 15 år. Den totala analfabetismen ligger därför naturligtvis högre. Men att det skulle vara några 98 procent får verkligen stå för mr Gerassi himself.

Måhända kan det förefalla som vad som hittills anförts mot Gerassi skulle vara detaljkritik. Det finns därför anledning att avslutningsvis återge Gerassis uppgifter om produktionsutvecklingen i Latinamerika. »Latin America's general production, up during the early 1950's, has dropped steadily for the last

five years». I själva verket ökade den under den anförda perioden med sammanlagt mellan 20 och 25 procent (4,7 procent per år).

Information efterlyses

Om förhållandena inte vore så allvarliga som de är i Latinamerika skulle man helst vilja ta de här skribenterna jämte deras »fakta» som goda skämt. Detta är beklagligtvis inte möjligt. Nöden, fattigdomen, okunnigheten och befolkningsökningen i Latinamerika är högst verkliga och förtjänar i hög grad att tas på allvar. Om man skall kunna förbättra förhållandena krävs det väldiga insatser både av latinamerikanerna själva och av de rika länderna. En första förutsättning för att göra en konstruktiv insats är dock att ta reda på fakta. För att få tag på dessa måste vi dock gå utanför vårt språkområde. På engelska föreligger dock en del vettigt skrivet, exempelvis John Gunthers arbete *Inside South America* och referensarbetet *Latin America Handbook*. Först med stöd av dessa och en rad andra specialarbeten har vi möjlighet att få en mer korrekt bild av utvecklingen i Latinamerika. För den svenska debatten skulle det dock vara välgörande om det som motvikt till den ymnigt flödande vänsterlitteraturen på svenska publicerades någon pocket-bok om Latinamerika som präglas av saklighet, kunskaper och gott omdöme.